

מפרט המבחן "תנופה למחר"

מסמך זה מפרט את מודל ההערכה ואת המבנה של "תנופה למחר", מבחן חדשני ופורץ דרך המעריך מיומנויות חוצות תחומים הנחשבות חיוניות להצלחתם של התלמידים (על פי מסמך "[דמות הבוגר](#)"). בחודשים אלו מתנהל מחקר חלוץ ראשון של המבחן, ומסמך זה צפוי להתעדכן בהתאם לתוצאותיו. מידע נוסף אפשר למצוא במסמך [המסגרת הרעיונית](#) של המבחן.

חלק א' – רקע כללי

- סוג ההערכה: מבחן חיצוני.
- קהל היעד: תלמידים בכיתות ט'.
- משך המבחן: כ-60 דקות (אפשרות להארכה של 30 דקות נוספות).

חלק ב' – מודל ההערכה

שלבי העבודה עם מידע

עבודה עם מידע באה לידי ביטוי ברצף פעולות של איתור, הערכה, ארגון, עיבוד והצגה, המאוגדות בשלושה שלבים מרכזיים:

1. איתור והערכה של מידע – הגדרת הצורך, חיפוש מידע ממוקד במקורות מגוונים, בחינת אמינותו וזיהוי מניפולציות.
2. ארגון ועיבוד של מידע – סינון ומיון של המידע, הצלבת מקורות לשם יצירת ידע חדש, פיתוח תובנות, הסקת מסקנות ויישום מעשי של המידע.

3. הצגת מידע – ניסוח והצגה של רעיונות באמצעים מילוליים, חזותיים ודיגיטליים, בהתאם למטרה ולקהל היעד.

בכל אחד מהשלבים הללו באים לידי ביטוי היבטים הנוגעים לשלוש מיומנויות מרכזיות:

- חשיבה ביקורתית – לניתוח והערכה של המידע.
- חשיבה יצירתית – לפיתוח חיבורים חדשים, להסקת מסקנות חדשניות וליצירת מידע חדש.
- אוריינות דיגיטלית – לשימוש מושכל בכלים דיגיטליים לשם איסוף, עיבוד והפצה של מידע.

שילוב של המיומנויות הללו לאורך שלבי העבודה משקף אוריינות מידע עדכנית, המותאמת למציאות המורכבת והדינמית של המאה ה-21. אוריינות מידע ברמה גבוהה משקפת שימוש עצמאי, ביקורתי ויצירתי לאורך כל העבודה – מאיתור המידע ועד הצגתו, תוך שימוש מושכל בכלים דיגיטליים והתנהלות אחראית ואתית במרחב המקוון.

שלב 1 – איתור והערכה של מידע

שלב זה כולל חיפוש, סינון והערכה של מידע – תחילה על בסיס מאפיינים גלויים של מקור, ובהמשך באמצעות בחינה מעמיקה של תוכן המידע. הלומד מעריך את מהימנות המידע ואת מידת התאמתו למטרה, ומזהה הטיות, סתירות או מניפולציות – תוך הצלבה בין מקורות שונים והפעלת שיקול דעת בבחירה. לצד השימוש באוריינות מידע, הלומד מפעיל גם חשיבה ביקורתית (לשם הבחנה בין סוגי מידע ומקורות וניתוח מהימנות והטיות), חשיבה יצירתית (לשם בחינת שאלות מגוונות וחיבור בין מקורות ונקודות מבט) ואוריינות דיגיטלית (לשם שימוש מושכל בכלים לאיתור מידע).

רכיבי הליבה:

1. הגדרת הצורך ואיתור מידע:

- לנסח בבירור מה המידע הדרוש, ולגבש שאלות ו/או הנחיית חיפוש (פרומפט) שיוונו את תהליך האיתור בהתאם לצורך (אוריינות מידע, אוריינות דיגיטלית).
- להציע שאלות חיפוש נוספות ומקוריות, שיכולות להרחיב את החיפוש ולהוביל למציאת מידע מגוון או להבנה רחבה יותר של הנושא (חשיבה יצירתית).

- לאתר מידע רלוונטי באמצעות כלים דיגיטליים מגוונים – ובכללם מנועי חיפוש, מאגרי מידע וכלי בינה מלאכותית – בהתאם לאופי השאלה ולסוג המידע הנדרש (אוריינות מידע, אוריינות דיגיטלית).

2. הערכת מהימנות המידע:

- להעריך את מקור המידע על סמך מאפיינים גלויים כגון סוג האתר, עדכניות, רלוונטיות לנושא, נגישות ושפה (אוריינות מידע).
- להעריך את סמכותו ואמינותו של הגוף המפרסם או הכותב, ובכלל זה מומחיות הכותב, הרקע המקצועי שלו ומהימנות הגוף המפרסם (חשיבה ביקורתית).
- להצליב מידע ממקורות שונים ולהעריך מהימנות יחסית; לזהות סתירות, הבדלי גישה או אי-דיוקים, ולהסיק איזה מקור מהימן יותר ומדוע (חשיבה ביקורתית).

3. הערכת אמינות המידע:

- לזהות אם המידע משקף עובדות או פרשנות (חשיבה ביקורתית).
- לזהות אם המידע מדויק, מלא, או שחסר בו פרט מהותי (חשיבה ביקורתית).
- לזהות טענה לא מבוססת או לא סבירה, ולנסח שאלה שמביעה ספק או צורך בבדיקה נוספת (חשיבה ביקורתית).
- להעריך אם יש הטיה או מניע נסתר מצד הכותב או הגוף המפרסם, תוך זיהוי מניפולציות או ניסוחים מגמתיים, כגון הגזמה, הסתרת מידע מהותי או שימוש בשפה רגשית שנועדה להשפיע באופן לא הוגן (חשיבה ביקורתית).
- להבחין בין תכנים דיגיטליים מהימנים לבין תכנים בעייתיים שמקורם באופן ההפצה של המידע או בדרך הצגתו במדיה הדיגיטלית, כגון פייק ניוז, פרסומות מוסוות או מידע שנערך באופן מגמתי (אוריינות דיגיטלית + חשיבה ביקורתית).

שלב 2 - ארגון ועיבוד של מידע

שלב זה כולל מיון, סינון, ארגון וניתוח של מידע שנאסף, כך שיהיה אפשר להשתמש בו באופן מושכל וממוקד. ארגון ועיבוד של המידע מאפשרים ללומד לזהות רעיונות מרכזיים, להסיק מסקנות, לשלב מקורות שונים, וליישם את הידע לצורך פתרון בעיה, קבלת החלטה או ביצוע פעולה.

לצד אוריינות מידע, הלומד מפעיל גם חשיבה ביקורתית (לניתוח המשמעות והסקת מסקנות), חשיבה יצירתית (ליצירת קשרים חדשים או ליישום מקורי של המידע) ואוריינות דיגיטלית (לשימוש בכלים טכנולוגיים לעיבוד, ניהול וארגון של מידע).

רכיבי ליבה:

1. סידור וניהול של מידע:

לארגן את המידע לפי נושאים או אמות מידה ברורות, וזאת באמצעות כלים דיגיטליים מתאימים (אוריינות מידע ואוריינות דיגיטלית).

2. הסקת מסקנות וניתוח טיעונים:

- לנתח מידע ממקורות מגוונים ולהסיק ממנו מסקנות ברורות ומנומקות, בהתאם למטרת הפעילות (חשיבה ביקורתית).
- להעריך את משמעות הנתונים ולגבש מסקנות מעשיות שאפשר ליישם בהקשר הנבדק (חשיבה ביקורתית).
- להעריך את איכות הטענות: האם הנימוקים מבוססים, האם מוצגות ראיות, והאם יש כשלים לוגיים כגון הכללה והנחות שגויות (חשיבה ביקורתית).

3. שילוב מידע ממקורות או מתחומים שונים:

- לשלב מידע מגוון כדי להפיק תובנות חדשות או נקודות מבט שונות על הנושא (חשיבה יצירתית).

- להציע קשרים בין תחומים – לבחון את המידע מנקודות מבט שונות, ולחברו לתחומים או לרעיונות נוספים (חשיבה יצירתית).

שלב 3 – הצגת מידע

בשלב זה הלומד מציג את המידע שאסף ועיבד, וזאת בדרך ברורה, משכנעת ומותאמת לקהל היעד. ההצגה מבוססת על בחירה מושכלת של תוכן, על ארגון מידע בדרך יצירתית ועל שימוש באמצעים דיגיטליים יעילים. לצד אוריינות מידע, הלומד מפעיל גם חשיבה ביקורתית (לשם בניית טיעון משכנע ובחירה מושכלת של מידע), חשיבה יצירתית ואוריינות דיגיטלית (לשם בחירה מקורית של אמצעי הצגה ושיתוף יעיל של המידע).

רכיבי ליבה:

1. בחירה וארגון של מידע לצורך הצגה משכנעת:

- לבנות טיעון ברור ומבוסס, ולארגן את המידע בדרך מסודרת ומותאמת לקהל היעד – כך שההצגה תהיה עניינית, משכנעת וקלה להבנה (חשיבה ביקורתית + אוריינות מידע).
- להציע פתרונות יצירתיים שאינם שגרתיים, החורגים מתבניות מקובלות, ולהסביר את ההיגיון שמאחוריהם (חשיבה יצירתית).

2. יצירה ושיתוף של תוכן דיגיטלי לצורך הצגת מידע:

- לפתח רעיון מקורי ולנסח מסר עצמאי, הנשען על המידע שנאסף, וזאת כדי לעורר עניין, להציע פתרון או להניע לפעולה (חשיבה יצירתית).
- להפיק תוכן דיגיטלי – כגון מצגת, הסכת (פודקאסט) קצר או סרטון וידאו, תוך התאמה לפלטפורמה, לקהל ולמטרה (חשיבה יצירתית + אוריינות דיגיטלית).
- לשתף את המידע באמצעים דיגיטליים – כגון בלוג, מסמך שיתופי או אתר תוכן – תוך בחירה בפלטפורמה המתאימה לקהל ולמטרה (אוריינות דיגיטלית).

חלק ג' - פרופיל המבחן (מה? איך?)

מבנה המבחן וסוגי הפריטים

- מבנה המבחן: המבחן יתבסס על סיפור מסגרת קצר, המדמה מצבים מוכרים מעולמם של התלמידים. כל סיפור הוא הקשר אותנטי שבתוכו משולבים פריטים מגוונים, וזאת כדי לעורר עניין, לחזק את החיבור האישי, ולהפוך את המשימות לרלוונטיות ומשמעותיות יותר.
- סוגי השאלות: המבחן יכלול פריטים מגוונים מבחינת רמות הקושי וסוגי המיומנויות: שאלות פתוחות - עם אפשרות לניקוד חלקי, ושאלות סגורות מסוג נכון/לא נכון. שאלות לדוגמה יועלו [לעמוד המבחן](#) באתר ראמ"ה בשבועות הבאים.
- מיפוי השאלות וסיווגן ייעשו לפי שני קמדים:
 - שלב בתהליך אוריינות מידע: איתור והערכה של מידע, עיבוד וארגון של המידע והצגת המידע.
 - המיומנות הנבדקת.
- מרחב התשובות: שאלות המבחן מנוסחות כך שיאפשרו לתלמידים לבטא את החשיבה שלהם בדרכים מגוונות, ולא יגבילו אותם לניסוח אחיד או לתשובה נכונה אחת בלבד.
- המבחן יכלול גם סקר לתלמידים: בסקר יוצגו שאלות המעריכות את הרלוונטיות של הנושא ואת מידת המאמץ שהשקיעו, וכן שאלות המעריכות מוטיבציה והרגלי עבודה בעידן הדיגיטלי.

סביבת ההיבחות - הערכה בעולם אמיתי

המבחן ייערך באמצעות טלפון נייד או מחשב, באינטרנט פתוח, הכולל גישה חופשית למנועי חיפוש ומאגרי מידע ולכלי בינה מלאכותית, תוך הקפדה על הנחיות משרד החינוך בדבר [שימוש בטלפון הנייד האישי של התלמידים לצורכי למידה ושימוש בכלי בינה מלאכותית](#).

מדיניות ההתאמות במבחני "תנופה" לתלמידים עם צרכים מיוחדים

רמ"ה מאמינה כי יש לשלב ככל האפשר/במידת האפשר את כלל התלמידים במערך ההערכה, כולל תלמידי השילוב ותלמידים בכיתות החינוך המיוחד, תוך שמירה על תוקף, מהימנות והוגנות כלפיהם. לנוכח תפיסות ועקרונות אלו פיתחה רמ"ה מדיניות בנושא ההתאמות במבחנים, המאזנת בין סוג ההתאמה לבין השפעתה על ההערכה, על המהות הנבדקת ועל תפעול המבחנים. היקף ההתאמות שיינתנו לתלמידים ייקבע על פי הצורך; התאמות שאינן פוגעות במהות הנבדקת יינתנו במידת הצורך לכלל התלמידים ובתיאום מראש. התאמות שפוגעות במהות הנבדקת יינתנו רק למי שמוגדרים תלמידי שילוב או לתלמידים בכיתות החינוך המיוחד. להרחבה ראו:

[פירוט מדיניות ההתאמה של רמ"ה](#)

[רשימת ההתאמות הניתנת במבחנים ובסקרים](#)

הדיווח על ממצאי המבחן

רמ"ה בנתה ועיצבה מחדש את הדיווח: אין בדוח ציונים ברמת בית הספר, הכיתה או התלמיד, והוא נגיש הרבה יותר. הדוח קצר ותכליתי, ומכוון לעשייה באמצעות הדגשת החוזקות והחולשות של בית הספר בהשוואה לבתי ספר דומים לו.

למעשה אין בדוח ציונים כלל, אלא הוא משקף את התפוקות והתוצאות של בית הספר הן בתחום ההישגים והן באקלים הבית ספרי. במקום זאת יתמקד הדוח בהתפלגות התלמידים על פני רמות ביצוע, מה שיאפשר ללמוד על מידת שליטתם במיומנויות, הן ברמת הכיתה הבודדת והן ברמת בית הספר.

[סרטון הסבר על דוח התוצאות הבית ספרי](#)

שאלות ותשובות נוספות באתר רמ"ה - בקישור הזה